



SREČANJE DIREKTORJEV CENTROV ISSN IN TEČAJ VIRTUA V MARIBORU

Od 4. do 8. oktobra 2010 je potekalo v prostorih Britanske knjižnice (The British Library) v Boston Spa, v bližini Yorka v Veliki Britaniji, 35. srečanje direktorjev centrov ISSN. Skupaj s predstavniki Mednarodnega centra ISSN (ISSN International Centre) in opazovalci se je srečanja udeležilo 37 udeležencev iz 30 držav. Iz držav nekdanje Jugoslavije je bila prisotna le Danijela Getliher (Center ISSN Hrvaške).

Po otvoritvi srečanja je direktorica **Françoise Pellé** podala poročilo o dejavnostih mednarodnega centra v letu 2009. V skupnost ISSN je vstopila Namibija, organizirali so različna srečanja, sestanke in izobraževanja za nacionalne centre, posebej je izpostavila uspešno srečanje direktorjev centrov ISSN v Pekingu. Uveden je povezovalni ISSN_L (linking ISSN), ki omogoča povezovanje virov z različnih medijev. Na osnovi podatkov v Registru ISSN je OCLC dodal ISSN_L v okrog 1 milijon zapisov v bazi WorldCat, v naslednjih mesecih pa jih bodo dodali še 800.000. Na spletu so objavili dopolnjen priročnik (ISSN manual) in njegovo francosko verzijo ter prvo verzijo standardov (ISSN Network Standards of Services) [1]. Mednarodni center aktivno sodeluje v raznih skupinah za standardizacijo, kot so ISO/TC46, DOI in RFID.

V okviru mreže ISSN vodijo med drugim tudi dva večja projekta, ki ju je predstavil sodelavec mednarodnega centra **Pierre Godefroy**:

- *E-journals Preservation Registry Service (PEPRS Project)* [2]
Pilotni projekt PEPRS vodita EDINA (s sedežem na univerzi v Edinburgu) in Mednarodni center, financer pa je JISC (The Joint Information Systems Committee) iz Velike Britanije. Namen projekta PEPRS je zbiranje informacij o arhivih e-revij različnih založnikov in ustanov, ki se ukvarjajo s stalnim hranjenjem vsebin e-revij, da bi knjižnicam in drugim zagotovili stalen dostop do znanstvenih objav. Projekt temelji na primerjavi podatkov ponudnikov vsebine oz. revij ter podatkov v Registru ISSN. V testni verziji baze PEPRS je trenutno 10.000 e-revij, v bazi je mogoče iskati po osnovnih bibliografskih podatkih, založnikih in zalogi arhivov e-revij.

- *OAI-PMH ISSN web service*

Prenos podatkov Registra ISSN v druge baze podatkov je omogočen po protokolu Z39.50. Mednarodni center pripravlja možnost uporabe enega od najbolj razširjenih spletnih servisov, to je servisa OAI-PMH (Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting) [3] za prenos podatkov. Servis je trenutno v testni fazi in bo predvidoma na voljo v začetku leta 2011. Podatki so v formatu *xml* (MARCXML ali Dublin Core), prenos je omogočen na osnovi številke ISSN ali kategorije zapisov (določenega centra, po jeziku, datumu začetnega vnosa zapisov itd.).

V Register ISSN je bilo leta 2009 dodanih skoraj 76.000 novih zapisov, kar je glede na prejšnja leta zelo veliko. Tolikšno število novih zapisov je tudi posledica novega polavtomatskega dodeljevanja številke ISSN in kreiranja zapisov, ki ga mednarodni center vodi skupaj s Francosko nacionalno knjižnico (Bibliothèque nationale de France), agencijo ABES, centrom ISSN Nizozemske in založbo Elsevier. Mednarodni center vabi vse nacionalne ISSN centre, da uporabijo to možnost.

V okviru projekta "*Core" electronic resource, 2nd campaign* (Številke ISSN elektronskih virov)

Mednarodni center od leta 2007 spremlja različne baze podatkov (CrossRef, Ebsco, Swets, FirstSearch) in primerja številke ISSN spletnih serijskih publikacij s podatki v Registru ISSN. Julija 2010 je bilo v Registru ISSN 18.399 zapisov za tiskane serijske publikacije brez zapisa za elektronsko verzijo, ki je vključena v eno od navedenih baz. Nacionalni centri ISSN bi morali preverjati te sezname in kreirati nove zapise.

V Registru ISSN je veliko številke ISSN, ki jih je Mednarodni center v preteklosti dodelil posameznim nacionalnim centrom ISSN, vendar ti niso vrnili zapisov zanje (angl. *unreported ISSN*). V celotni mreži ISSN je bilo 1. 8. 2010 takih številke ISSN 117.596. Zapisi s statusom napake (angl. *error state*) so zapisi, poslani v Mednarodni center, a jih ta ne more naložiti v Register ISSN zaradi pomanjkljivih ali napačnih podatkov. V celotni mreži ISSN je bilo 1. 8. 2010 teh zapisov 9.395. Zapisi s statusom napake niso dostopni iz spletne verzije

Registra ISSN, temveč le v programu Virtua.

Merila za dodelitev številke ISSN integrirnim virom (*Criteria for the selection of ISSN able integrating e-resources*) je predstavil sodelavec Mednarodnega centra ISSN **François-Xavier Pelegrin**. Po usklajevanju z nacionalnimi centri ISSN so se dogovorili, da med osebne vire spadajo tako viri o neki osebi kot tudi viri, kjer je ta oseba avtor (npr. blogi), da bi lahko kreirali zapise za bloge z znanstveno vsebino.

Razpravo na temo *ISSN assignment to electronic archives* (Dodelitev številke ISSN elektronskim arhivom) je predstavil François-Xavier Pelegrin. Predhodno so nacionalni centri ISSN glasovali med dvema možnostima:

1. e-arhiv serijske publikacije se vzame kot nova verzija in dobi svojo številko ISSN,
2. e-arhiv ima isto številko ISSN, ker ga razumemo kot reprodukcijo nekega vira.

Mednarodni center podpira drugo možnost, ker bi prva možnost lahko vodila do nekonsistentnosti Registra ISSN. O tem se je razvila burna debata, tako da so na koncu ustanovili posebno delovno skupino in s tem razpravo podaljšali za šest mesecev, da bi problematiko podrobneje preučili in pridobili še drugo mnenje. Izraz digitalna reprodukcija (angl. *digital reproduction*) bo verjetno nadomestil ustrežnejši izraz e-arhiviranje (angl. *e-archive*).

François-Xavier Pelegrin je predstavil tudi rezultate delovne skupine *Resource Description and Access (RDA): impact on ISSN records* (Opis vira in dostop (RDA): vpliv na zapise ISSN), ki je primerjala pravila RDA s pravili po priročniku ISSN. V delovni skupini so sodelovali Mednarodni center ISSN, Kitajska, Francija, Nemčija in Slovaška. Primerjali so zapise za serijske publikacije v bazah različnih držav z zapisi, ki so jih kreirali po pravilih RDA (Resource Description and Access) v testnem programu RDA Toolkit. Njihove ugotovitve so:

1. V RDA manjkajo nekateri elementi ISSN (datum kreiranja, status publikacije, začetni in končni datum izida, država izdaje, koda centra ISSN, vrsta publikacije, pisava originalnega naslova, ISSN_L, UDC in DDC).
2. V RDA so dodatni elementi (337 – vrsta medija in 338 – vrsta nosilca), ki jih v priročniku ISSN še ni.
3. Razlike v kodiranih podatkih (za opis pogostosti izhajanja (RDA 2.14.1.3): manjkajo nekatere kode za pogostost izhajanja (se sproti dopolnjuje, neznano, drugo), v polju 338 (RDA 3.3.1.3) kode niso enake kodam v formatu MARC 21 ISSN).
4. Razlike v ponovljivosti polj (fizični medij, podatki o založništvu).

5. Razlike pri odločitvi o kreiranju novega zapisa:

- po pravilih RDA tudi pri večjih spremembah integrirnega vira ne kreiramo novega zapisa, po pravilih ISSN pa večje spremembe naslova zahtevajo nov zapis,
- po pravilih RDA je treba kreirati nov zapis, če se serijska publikacija spremeni v monografijo v več delih ali v integrirni vir, po pravilih ISSN spremembe vrste publikacije (polje 110 v formatu UNIMARC) ne zahtevajo novega zapisa,
- po pravilih RDA je treba kreirati nov zapis, če se integrirni vir spremeni v publikacijo z nevezanimi listi z zamenljivo vsebino, po pravilih ISSN pa ne,
- po pravilih RDA je pri spremembi primarne korporativne odgovornosti treba kreirati nov zapis (tudi, če se naslov publikacije ne spremeni), po pravilih ISSN pa ne.

Odprto ostaja vprašanje, kako je z uporabo modela RDA/FRBR za serijske publikacije in integrirne vire, na katere elemente se nanašajo pravila, na delo ali na pojavno obliko ter kako se opisujejo spremembe serijske publikacije v integrirni vir in obratno.

Regina Reynolds je predstavila model *FRBR, RDA, and serials* (FRBR, RDA in serijske publikacije).

Nekateri sistemi, ki uporabljajo model FRBR (npr. VTLS), uporabljajo za vse spremembe naslova serijske publikacije koncept *super-work*, medtem ko je pri testiranju RDA v ZDA obravnavana vsaka večja sprememba serijske publikacije kot novo "delo" (primer Publisher Weekly).

"Izrazna oblika" pri serijskih publikacijah (angl. *serial expression*) se običajno uporablja pri spremembi izdaje ali jezika (primer angleška izdaja Publisher Weekly). Za vse izdaje nekega naslova v angleščini je identifikator ISSN_L, ne pa tudi za izdaje istega naslova v drugih jezikih.

"Pojavno obliko" pri serijskih publikacijah (angl. *serial manifestation*) večina katalogov opisuje z nekaterimi elementi iz drugih skupin FRBR. Identifikator je ISSN in je za vsako fizično obliko določen posebej (primer tiskana in spletna izdaja Publisher Weekly). V Registru ISSN zapisi opisujejo "pojavno obliko". Omenila je še, da je format MARC 21 zastarel in ne sodi v 21. stoletje.

Regina Reynolds je predstavila tudi projekt delovne skupine NISO *Presentation and identification of e-journals (PIE-J) NISO Working Group* (Predstavitev in identifikacija e-revij (PIE-J) v delovni skupini NISO) [4]. V bazah podatkov s polnimi besedili so podatki o prejšnjih naslovih pogosto pomešani ali pa vso vsebino vodijo pod novim naslovom, prejšnjega naslova pa

uporabniki ne morejo najti ipd. Podobno stanje je tudi pri citiranju virov, kjer se podatki ne ujemajo s podatki o publikaciji, v kateri je članek resnično izšel. To je seveda za uporabnike zavajajoče in nepregledno, saj se morajo članki nanašati na naslov serijske publikacije (in številko ISSN) v času izida. V tem vidijo velik pomen številke ISSN, saj vsaka večja sprememba naslova zahteva dodelitev nove številke ISSN in s tem kreiranje novega zapisa. Vsi bibliografski predhodniki serijskih publikacij v bazah podatkov s polnimi besedili bi morali biti ustrezno indeksirani in uvedeni z opombami, kot so "se nadaljuje", "je nadaljevanje" ipd. Cilj delovne skupine je priprava navodil za založnike in ponudnike e-revij o tem, kako naj oblikujejo informacije pri spremembi naslova revije, izbiri številke ISSN in citiranju. K sodelovanju želijo vključiti založnike, ponudnike baz podatkov s polnimi besedili, knjižničarje, uporabnike ter organizacije DOI, NASIG, NFAIS, UKSG, ALCTS, CONSER in mrežo ISSN. Projekt se je začel oktobra 2010, zaključen bo predvidoma avgusta 2011.

Sestanka uporabnikov programa Virtua se je udeležilo 14 uporabnikov. Pogovarjali so se o uporabi programa Virtua in težavah pri delu. Poleg klasičnih tečajev mednarodni center izvaja tudi spletne tečaje, kjer je usposabljanje uspešno le, če tečajniki že poznajo format MARC 21. Konec 2009 je program Virtua uporabljalo 24 držav (iz držav v sistemu COBISS.Net ga je uporabljala Bolgarija, medtem ko Hrvaška programa Virtua ne uporablja).

Letos je nagrado dobila Danijela Getliher, ki je imela tudi kratko predstavitev o delovanju hrvaškega centra ISSN. Prihodnje, 36. srečanje direktorjev centrov ISSN, bo jeseni 2011 v Sarajevu.

OGLED BRITANSKE KNJIŽNICE

Med srečanjem smo si ogledali knjižnico, v kateri dobi obiskovalec bolj občutek, da se sprehaja po tovarni kot po knjižnici. Britanska knjižnica [5] ima 14 milijonov knjig, 920.000 naslovov revij in časnikov, 58 milijonov patentov, 3 milijone zvočnih posnetkov in veliko drugega gradiva. Pred leti so imeli gradivo razporejeno na različnih lokacijah, od leta 1961 pa se gradivo postopoma seli v glavno skladišče v Boston Spa. Poleg skladišča je v Boston Spa tudi glavni oddelek za katalogizacijo in center, ki izposoja gradivo po vsem svetu (British Library Document Supply Centre).

Leta 2009 so v Boston Spa zgradili popolnoma avtomatizirano skladišče knjižničnega gradiva (*British Library Additional Storage Building – ASB*) [6], kjer je ročno delo potrebno le na začetku verige. Za ljubitelje številke:

- celotna kapaciteta skladišča je 260 km gradiva (letni prirast je 12,5 km gradiva),

- zabojniki za knjige so prirejeni za različno težo (94 ali 163 kg),
- skladišče ima 7 prehodov z avtomatiziranimi žerjavi, police so visoke 21 m,
- temperatura in vlažnost sta kontrolirani z nizko vsebnostjo kisika, ki preprečuje nastanek požara,
- načrtujejo preselitev skoraj celotne zbirke iz Londona, ki obsega 160 km gradiva (trenutno so preselili 100 km gradiva),
- British Library Document Supply Centre ima okrog 100 km gradiva, ki je namenjeno samo za medknjižnično izposajo.

Razen v glavnem avtomatiziranem skladišču imajo še precej gradiva v sosednjih stavbah. Vse zgradbe stojijo na poplavnem območju, zato po pritličjih ne skladiščijo knjig.

TEČAJ VIRTUA V MARIBORU

V novembru je v prostorih IZUM-a potekalo izobraževanje za uporabo programa Virtua (ponudnik je ameriški VTLS). Tečaj sta vodila sodelavca Mednarodnega centra ISSN **Pierre Godefroy** in **François-Xavier Pelegrin**. Udeleženske tečaja so bile sodelavke nacionalnih centrov ISSN iz držav, vključenih v COBISS.Net (Bolgarija, Bosna in Hercegovina, Črna gora, Slovenija, Srbija in Makedonija) ter dve sodelavki iz IZUM-a.

Na tečaju smo se seznanili z novim programom Virtua ter s formatom MARC 21. V programu Virtua se uporablja samo format MARC 21, izpisi pa so na voljo tudi v formatu UNIMARC. Sam vmesnik je dokaj enostaven za uporabo, le mi nismo navajeni v zapisu ročno vnašati oznak vseh podpolj, razen prvega, in med posameznimi podpolji vpisovati ločila po pravilih ISBD.

Na koncu tečaja so se predstavnice vseh nacionalnih centrov ISSN dogovorile, da naj bo prehod v Virtuo istočasen, in sicer v začetku leta 2011. Takrat bodo vsi nacionalni centri ISSN prenehali uporabljati vmesnik v programski opremi COBISS2 za vnos zapisov ISSN.

Spletne povezave

- www.issn.org/files/issn/technicals/ISSNstandards-of-services-2008-Valid.pdf
- edina.ac.uk/projects/peprs
- www.openarchives.org/pmh/
- www.niso.org/workrooms/piej
- www.bl.uk/
- www.capitasymonds.co.uk/projects/all_projects/british_library_additional_sto.aspx

Andreja Krajnc Vobovnik